

*Бесчастна Д.О.,
викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Уварова К.В.,
студент,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2014–2015 РОКІВ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЮГОСЛАВСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. У статті досліджено причини та наслідки югославської кризи 1990-х років та висвітлено важелі та механізми, які використали Боснія та Герцеговина, Македонія, Словенія та Хорватія для подолання її наслідків. Проаналізовано можливості використання їхнього досвіду у сучасних умовах.

Ключові слова: «економічне диво», післявоєнні реформи, Балканський конфлікт, ВВП.

Постановка проблеми. Аналіз динаміки економічних процесів в Україні свідчить, що економіка перебуває у стадії глибокої кризи. Аби нейтралізувати вплив цих процесів, необхідно провести низку ефективних економічних реформ, що, у свою чергу, обумовлює значний інтерес України до досвіду країн, які пережили трансформаційні зміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення реформування економіки країн, що мали аналогічні проблеми, зробили такі вчені, як С. Серфаті, Т. Сахара, Дж. Муравчик, Н. Вільямс, В. Волкова, С. Самуйлова, Ю. Брагіна, О. Малиновська, В. Воронін, М. Каменецький, С. Федуняк, М. Єліссєв.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на політичних засадах югославської та української криз. Питання аналізу досвіду післявоєнних реформ та механізмів виходу з кризи є недостатньо вивченим та потребує певної адаптації до українських реалій.

Мета статті – надання рекомендацій щодо виходу України з економічної кризи з урахуванням досвіду країн колишньої Югославії, які у складних умовах успішно здійснювали економічні реформи, переходячи на новий рівень розвитку та демонструючи феномен «економічного дива».

Детальний аналіз основних макроекономічних показників демонструє, що 2014–2015 рр. увійшли в історію незалежної України як період найскладніших випробувань:

1. В Україні IV квартал поспіль – рецесія; за перше півріччя 2015 р. ВВП впав на 16,3% [1]. Основні причини негативної динаміки: кон'юнктурний спад, масштабні геополітичні зміни на сході країни, падіння обсягів виробництва в металургії, хімічній промисловості, машинобудуванні та сільському господарстві.

2. За даними НБУ, державний борг України за підсумками 2014 р. досяг 70% ВВП, що видно з рисунка 1, у 2015 р. прогнозується 95% ВВП.

3. ІСЦ за січень-жовтень 2015 р. склав 139,5%, що на 11,7% більше, ніж за аналогічний період у 2014 р. [1]. Основні причини зростання інфляції у 2015 році такі: збільшення емісії (за відсутності відповідного зростання товарної маси, виробництва, послуг, бізнесу), підвищення тарифів на ЖКГ, девальваційні побоювання населення і бізнесу.

4. Наразі в Україні маємо пряму залежність енергетичного сегмента від політичної кон'юнктури, що демонструє зміна середньої вартості газу для України (рис. 2).

5. Промислове виробництво у вересні 2015 року скоротилося на 5,1% порівняно з вереснем 2014 року, падіння за січень-вересень 2015 року склало 16,6%.

Аби протидіяти цим процесам, необхідно провести ефективні економічні реформи, ключовими чинниками яких є здобуття довіри суспільства до влади, яка має демонструвати громадянам реальний ефект від своїх дій в економічній, соціальній, фінансовій, гуманітарній та інших сферах. Для цього існують механізми, які довели свою доцільність під час югославської кризи.

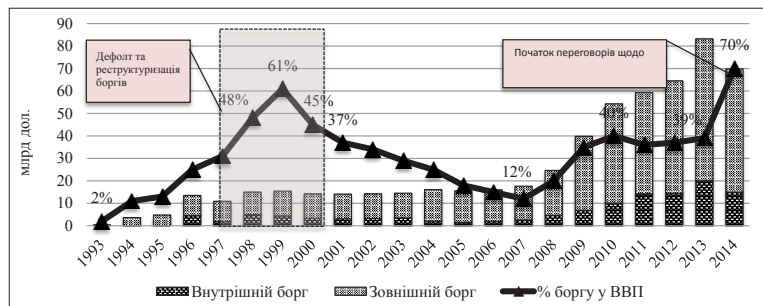

Рис. 1. Динаміка державного боргу України та його доля у ВВП за 1993–2014 рр.

Побудовано за даними [2]

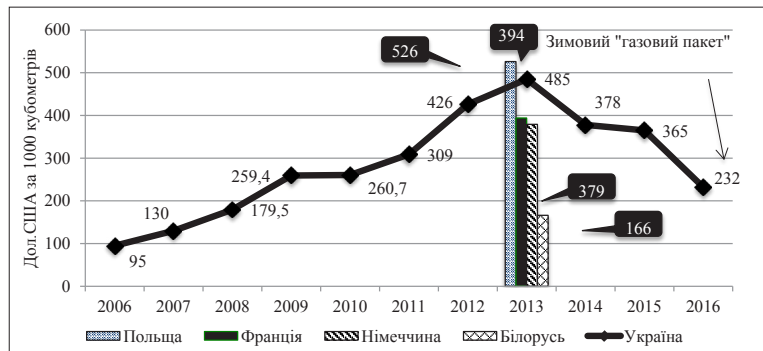

Рис. 2. Динаміка зміни ціни на газ для України за 2006–2016 рр.

Побудовано за даними [3]

Для можливості використання досвіду країн, які утворилися на теренах колишньої Югославії, проведемо певні аналогії системних криз Югославії та України.

1. Народи колишньої Югославії перебували у складі різних імперій: Хорватія і Словенія – Австро-Угорщини; Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія і Македонія – Османської імперії. Українські землі перебували у складі Російської імперії, Речі Посполитої, Австро-Угорщини та Османської імперії. У колишніх югославських республік, як і у регіонів України, було різне політичне та культурне минуле.

2. Югославія, як і Україна, була багатомовною державою.

3. Югославія займала вигідне географічне положення, а також володіла багатими природними ресурсами, що завжди привертало увагу наддержав.

4. У червні 1991 року на території нинішньої Словенії розпочалася антитерористична операція, відстежувалися прояви сепаратизму.

5. В Югославії спостерігалася велика кількість зброї у невідконтрольних осіб. В Україні з часів СРСР також зберігається величезний арсенал озброєнь, який наразі становить небезпеку для мирного населення України.

6. З початку збройного конфлікту в Югославію прибула значна кількість іноземних добровольців і найманців, які досить часто представляли інтереси інших держав, олігархів або виступали в якості самостійної сили.

7. Європейське співтовариство зайняло щодо Югославської війни (як і до України) вкрай суперечливу позицію, на початку обмежуючись «дипломатичною допомогою» [2].

Низка учених [4] вважають, що першопричиною війни в Югославії 1991–1995 рр. послужила економічна криза. Економічна система країни будувалася за принципом фінансу-

вання сильнішими регіонами депресивних і працювала вельми успішно – до 1980 року Югославія показувала середньорічне зростання ВВП у 6%. Система потерпіла краху після того, як неринкову економіку спробували перевести на принцип окупності (кожного регіону) і жорсткої економії.

Під цю перебудову Югославія першою із соціалістичних країн отримала кредит МВФ, але під досить жорсткі умови: заморожування зарплат держслужбовців і ліквідація державних підприємств, що перебувають на межі банкрутства. Нових виробництв не створювалося, оскільки стрімко падала купівельна спроможність населення, була відсутня кредитна підтримка з боку держави. Через це тільки у 1989–1990 рр. у країні було закрито понад тисячі компаній та звільнено 600 тисяч осіб, промвиробництво впало на 21%, а ВВП – на 7,5%. Під час другої хвилі було закрито майже 2500 промислових підприємств, вивільнилося більше 1,3 мільйона громадян, що видно з рисунка 3.

Минуло більше чотирнадцяти років після завершення останнього збройного конфлікту на Балканах, відтоді економічне положення держав колишньої Югославії має відчутну диференціацію: Словенія (з 2004 р.) та Хорватія (з 2013 р.) є членами ЄС; Македонія, Чорногорія, Сербія є кандидатами на вступ до ЄС; Боснія і Герцеговина та частково визнана у світі Республіка Косово мають досить суперечливе положення.

Боснія і Герцеговина з її 4-мільйонним населенням вважається зменшеною копією України. Країна нині перебуває у важкому економічному становищі, що видно з рисунка 4.

Починаючи з 1998 року було закрито понад 80% промислових об'єктів. Кількість громадян, які емігрували з країни, оцінюється в 2 мільйони осіб. Офіційний рівень безробіття становить 27%, фактично ця цифра сягає 44%. У 2014 році майже 92% ВВП становить лише зовнішня торгівля товарами та послугами.

Саме безробіття і корупція стали головними рушіями протестної хвилі в Боснії і Герцеговині у 2013 році, внаслідок чого президент Федерації Боснії і Герцеговини Живко Будимір був заарештований за звинуваченням у корупції та сприянні кримінальним авторитетам. Повстання у Боснії і Герцеговині продемонструвало кризу політичних партій і політичних інститутів, а також відсутність авторитетів серед політиків. Натомість протестне середовище не дало яскравих лідерів і не змогло створити дієву організацію [2].

На нашу думку, переймати досвід реформ Боснії та Герцеговини для регіонів України не є раціональним рішенням, оскільки нинішній економічний стан країни показав невідєвість системи Дейтонських угод. Однак для України боснійська тема і боснійські уроки мають стати більш ніж актуальними. Українська криза, як і боснійська, є насамперед політично мотивованою, соціальні та економічні моменти відіграють у ній відверто другорядне значення. Проте Боснія та Герцеговина є прикладом того, як подібний стримує іноземних інвесторів, спричиняє відтік кваліфікованої робочої сили.

Перехід Македонії до ринкових відносин співпав із запровадженням санкцій проти Малої Югославії: блокада ООН проти Сербії і Чорногорії закрила Македонії шляхи виходу в Європу, через що країна втратила майже близько 60% колишніх ринків. Проблеми в грекомакедонських відносинах ускладнили

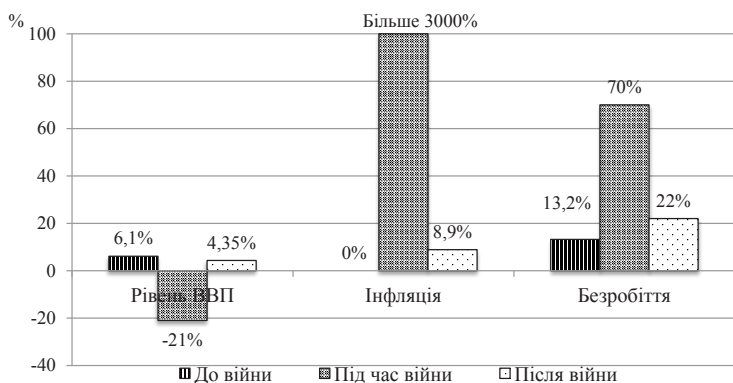

Рис. 3. Рівень макроекономічних показників Югославії 1980–2000 рр.

Побудовано за даними [2]

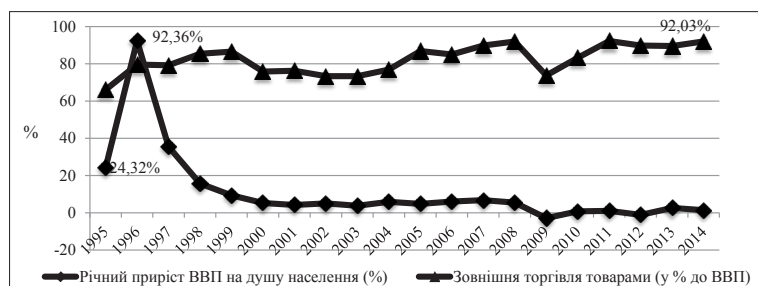

Рис. 4. Динаміка макроекономічних показників Боснії та Герцеговини за 1995–2014 рр.

Побудовано за даними [7]

їхні економічні зв'язки: навесні 1994 року Греція запровадила торговельне ембарго проти Македонії, закрила порт Салоніки для македонських товарів. За офіційними даними, через санкції Македонія втратила понад 3 млрд доларів США.

Македонія підписала угоду про стабілізацію та асоціацію з Євросоюзом ще у 2001 році. У 2005 р. стала кандидатом на членство в Євросоюзі, з 2006 року є учасницею Центрально-Європейської асоціації вільної торгівлі, але поки що переговори про вступ країни в ЄС не починалися. Єврокомісія виділила 56 млн євро для підтримки македонських реформ, які є ключовими для підготовки до вступу країни в ЄС. Йдеться про реформи у таких сферах, як система правосуддя, економіка, сільське господарство та навколишнє середовище.

Македонія має досить стабільну економіку, що є вагомим фактором, особливо на тлі нестабільних економік сусідніх країн, зокрема Греції. Це виражається в постійному зростанні ВВП (близько 3-5% щорічно) і низькому рівні інфляції (у середньому 2-3% на рік). Річний ВВП на душу населення становить близько \$ 5100. За даними щорічного рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business, у 2012 році столиця Македонії Скоп'є зайняла 1 місце серед країн південної Європи за умовами реєстрації підприємств. Щоб зареєструвати компанію в Македонії, необхідно всього 4 години. Наразі Македонія є однією з найдешевших країн євро регіону. За останніми даними Eurostat, в Македонії – найдешевші продукти в Європі, ціна продуктового кошика в середньому на 60% нижче середньоевропейських. Проте більше 30% населення живуть за межою бідності.

Сприятливі погодні умови та обсяг інвестицій сприяють процвітанню туристичного бізнесу Македонії, що видно на рисунку 5.

За результатами опитування, проведеного нідерландською фінансовою групою ING, Македонія визнана найбільш недорогою для туристів країною в Європі. Не маючи доступу до моря, Македонія дивує своєю унікальною природою. Маючи аналогічні природні умови, є можливість перейняття туристичного досвіду Македонії Закарпатською та Львівською областями.

Прикарпаття у 2014 році відвідали 1573,9 тис. осіб, що на 66% більше у порівнянні з 2013 роком. Туристичний збір становить 946,8 тис. грн. У цьому регіоні налічується близько 200 суб'єктів туристичної діяльності, з них 33 – туроператори.

У 2014 році у Македонії доходи від туризму становили до 10% ВВП, в Україні не дотягує і до 2%. За умови швидких реформ у сфері туризму з боку держави результати буде видно через 1-2 роки.

Дослідження «Euro Plus Monitor» визнало економіку Словенії однією із найстабільніших економік Єврозони у 2014 році, що видно з рисунка 6. На початку 1990-х років масштабна економічна реформа була спрямована на зниження рівня інфляції, створення власної валюти, здобуття європейського ринку.

На 2014 рік частка надання послуг у ВВП складає 65,05%, промисловість – 32,8%, сільське господарство – 2,15%, Провідним напрямом промисловості

Словенії є автобудування. Наразі Словенія з населенням усього 2 млн осіб у рік виробляє на 175 тисяч легкових автомобілів більше, ніж Україна. Усього в Словенії працюють 85 міжнародних компаній, у яких більш 600 підприємців. Вони виробляють автомобільні компоненти для таких автомобільних брендів, як Daimler, BMW, Audi, Saab, Volvo, Opel, Skoda, Toyota, Ford, Nissan і багатьох інших, більш ніж на 83 млн євро у рік. 40% продукції йде у Німеччину, 21% – у Францію, далі – Великобританія, Австрія, Італія. На ринок країн СНД припадає 8%.

Україна вже має передумови аби перетворитися на потужну машинобудівельну індустрію на базі корпорації «Богдан» (Чер-

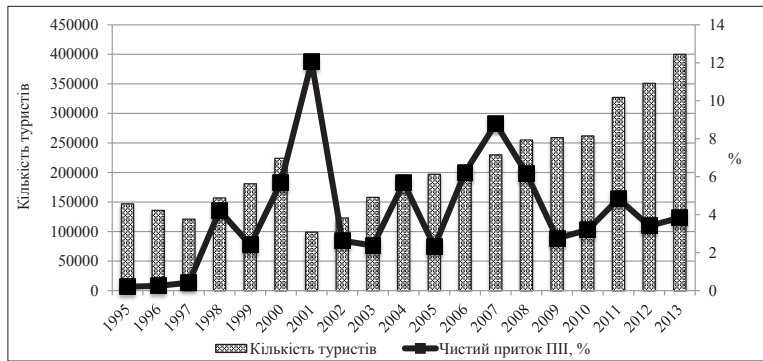

Рис. 5. Динаміка чистого притоку ІІІ та кількості туристів у Македонії у 1995–2013 рр.

Побудовано за даними [7]

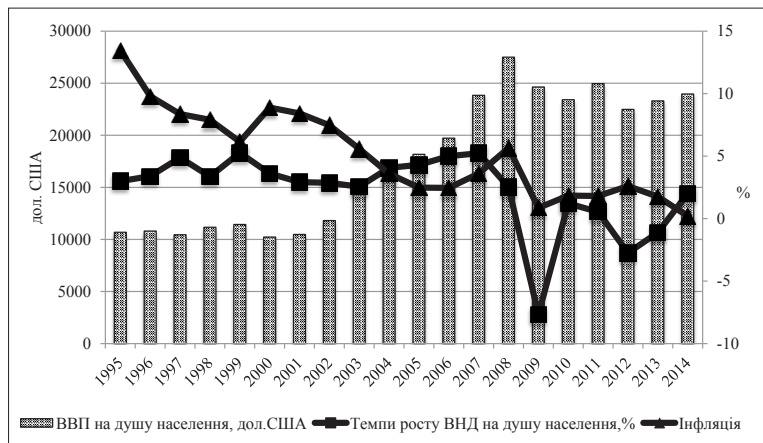

Рис. 6. Динаміка макроекономічних показників Словенії за 1995–2014 роки

Побудовано за даними [7]

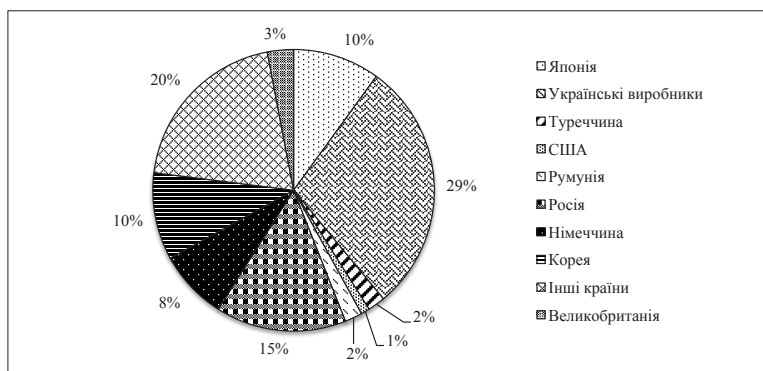

Рис. 7. Структура наповнення українського ринку легкових автомобілів у розрізі країн за 2013 рік

Побудовано за даними [11]

каська та Закарпатська області) та ПАО «ЗАЗ» (Запорізька область). У даних регіонах автомобільна промисловість працює уже тривалий час. Це добра основа, оскільки є кваліфікована робоча сила. Крім того, вже існують конкурентні поставальники компонентів і запчастин. Важливою перевагою є наявність внутрішнього споживача. Проте наразі автомобільна промисловість вимагає добре спланованої стабільної стратегії та державної підтримки, яка допоможе конкурувати з іншими країнами (рис. 7).

Як констатують фахівці, минулий рік виявився для продавців легкових автомобілів найгіршим з 2002-го: українці купили всього 92000 нових автомобілів. Це більш ніж удвічі (-54%) менше, ніж роком раніше. За попередніми даними асоціації «Укравтопром», у вересні на українських заводах було вироблено 1475 автотранспортних засобів, що на 13,5% більше, ніж у січні (1299 шт.), однак при цьому на 72,5% менше, ніж у вересні минулого року (5372 шт.). Основні фактори, які вплинуть на автомобільний ринок у 2015 році: курс гривні, законодавча політика (нове імпортерне мито, підвищення акцизу, пода-

ток на автомобілі з двигуном більше 3 літрів) та загальний стан економіки і купівельної спроможності громадян.

Нині більшість автобудівних компаній вважають, що оскільки доходи населення значно впали (за підсумками ІІ кварталу 2015 року на 34%), а споживча інфляція за 9 місяців 2015 року становить 41,4%, активного відновлення ринку поки не передбачається.

Хорватія, отримавши незалежність, не чекаючи 1995 року (закінчення війни на Балканах) зробила ставки на розвиток туризму (рис. 8).

Протягом останніх десяти років туризм перетворився з малорозвиненої галузі в один із головних і пріоритетних напрямів розвитку економіки (рис. 9). З січня по березень 2015 року туриндустрія Хорватії заробила 339,7 млн євро, що на 13,8% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Хорватія розвиває туризм за трьома напрямками:

1) Еко-туризм. Всесвітня організація ЮНЕСКО визнала Хорватію як одну з найбільш чистих країн світу, чистота морської акваторії Адриатичного узбережжя відзначена «Блакитним прапором». У Хорватії налічується 7 заповідників національного масштабу, а також 8 великих і 11 невеликих природних парків. У сукупності більше 7% загальної території країни входить до складу цих заповідних зон.

2) Лікувальні поїздки до термальних джерел. Постійно зростає кількість сучасних термальних курортів, кожен з яких пропонує різні види терапії і спеціалізується на лікуванні захворювань, пов'язаних з кардіологічними патологіями, ревматичними ускладненнями, а також з порушенням роботи нервової системи. Світову славу має хорватський «Нафталан» – оздоровчий центр, в якому застосовуються лікувальні процедури з використанням спеціального виду нафти.

3) Курортні регіони на Адриатичному узбережжі Хорватії. Берегова лінія Адриатичного узбережжя Хорватії поділяється на три частини, кожна з яких є окремою курортною зоною – Пула, Дубровнік і Спліт. Пула охоплює територію Істрії, скелястого півострова, увитого виноградниками і порослого сосновими лісами. Дубровнік розташований в районі Південної Далмації, де закінчується гірський хребет і смужка дрібних островів. Регіон відомий виробництвом кращих хорватських вин і промисло-

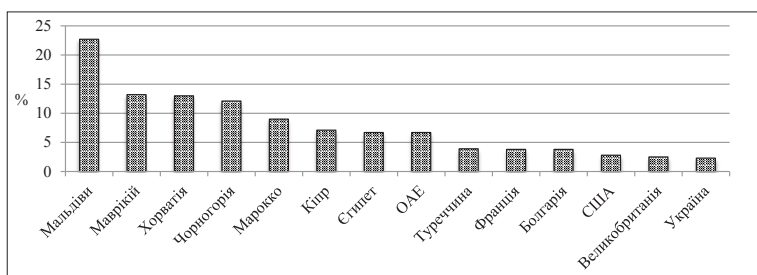

Рис. 8. Частка туризму у ВВП країн за 2014 рік

Побудовано за даними [10]

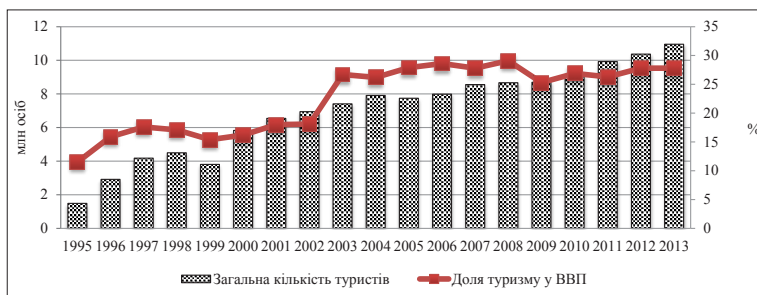

Рис. 9. Динаміка частки туризму у ВВП Хорватії у 1995–2013 рр.

Побудовано за даними [10]

Таблиця 1

SWOT – аналіз курортно-рекреаційних комплексів Приазов'я

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Помірно-континентальний клімат і наявність унікальних природно-рекреаційних ресурсів. 2. Вдале місце розташування і вихід до Азовського моря. 3. Існування унікальних пам'яток історії та культури. 4. Наявність морських і автомобільних транспортних артерій.	1. Недостатній розвиток курортно-рекреаційної інфраструктури. 2. Невідповідність ціни до якості послуг. 3. Недостатній рівень підготовки кадрів у сфері рекреації. 4. Сезонність туристичного продукту. 5. Недостатня якість сервісу інфраструктури та об'єктів розваг. 6. Відсутність стратегії розвитку. 7. Неefективна реклама регіону.
Можливості	Загрози
1. Розробка ефективного плану роботи між місцевими органами влади та турфірмами щодо створення сприятливого іміджу регіону. 2. Можливість розширення переліку надання товарів та послуг. 3. Ймовірність ослаблення позицій конкурентних регіонів.	1. Відсутність і недостатній рівень бюджетного фінансування. 2. Ризик уповільнення або зниження потоків рекреантів у регіони. 3. Поява нових конкурентів. 4. Втрата туристичного ринку через низький рівень сервісу. 5. Зниження платоспроможності населення.

вим виросуванням устриць. Третій курортний район – Спліт – охоплює Середню Далмацію з кращими в країні пляжами і сосновими борами.

Миколаївська, Херсонська, Запорізька області можуть перейняти досвід розвитку туристичної індустрії Хорватії. У таблиці 1 відображені сильні та слабкі сторони та можливості й загрози курортно-рекреаційних комплексів Приазов'я.

Пріоритетним видом туризму для України залишається іноземний (в'їзний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць. Зараз Україна має понад 4,5 тис. закладів розміщення туристів і відпочиваючих на 620 тис. місць, але вони потребують модернізації та реконструкції відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, підтримання в належному стані потребують і рекреаційні зони, пам'ятки культури та архітектури України, інші об'єкти туристичних та екскурсійних послуг.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи, надамо рекомендації щодо першочергового реформування внутрішніх економічних механізмів, що випливають з аналізу наявного закордонного досвіду:

1) Зниження податкового навантаження на бізнес.

Дасть змогу прискорити економічну активність, вивільнити оборотні кошти для нових інвестицій, стимулювати споживчий попит. Для звільнення оборотних коштів і стимулювання інвестиційної активності необхідно зменшити ставки податку на прибуток підприємств, підвищити норми податкової амортизації, надавати відстрочку зі сплати податків. Для стимулювання споживчого попиту – поступово знизити ставки ПДВ, акцизу та ввізного мита. Зниження податків без докорінного реформування української податкової системи не принесе значних змін у темпах економічного зростання. За «Doing business-2015» у рейтингу податкових систем країн світу Україна посідає 107-е місце (поряд з Фіджі і Ганою).

2) Створення умов для залучення інвестицій.

На 01.10.2015 обсяг ПІІ в економіку України склав \$43,95 млрд, що на \$4,57 млрд (9,43%) менше, ніж за аналогічний період у 2014 році [1], що аналітики пояснюють фактором військових дій. Але Україна – не єдина країна у світі, на території якої відбуваються військові дії. У період 2005–2013 рр. 50 країн були охоплені військовими конфліктами, проте їхній сукупний середньорічний коефіцієнт приросту ПІІ склав 12% [4]. Зазначимо, що кількість інвестиційних проєктів у країнах FCS у галузях, пов'язаних з природними ресурсами (газ, нафта чи метали), сумарно не перевищує кількість проєктів в області фінансових послуг (17% проти 25%) [4]. Це означає, що не можна пояснити феномен значного приросту ПІІ інтересом інвесторів до природних ресурсів FCS країн. Головна причина занепаду інвестиційного клімату України – відсутність організації (Investment Promotion Agencies, IPA), яка б займалася інвестиційним іміджем України на міжнародній арені. У 2010 р. в Україні створили Держінвестпроект, який запустив близько 20 нацпроектів, з яких у результаті на 100% реалізовано тільки 1%. До основних функцій нової IPA повинні належати побудова іміджу України, надання послуг для інвестора, залучення інвестицій, політичне адвокати. Важливою умовою розвитку інвестиційного іміджу України є створення Greenfield and Brownfield Database – простого та ефективного інструменту презентації інвестиційних можливостей країни, який би в разі прискорив і спростив діалог з потенційним інвестором.

Україна має докласти максимальних зусиль, аби втілити в життя вже задекларовані реформи – це і є найкращою пора-

дою для виходу з кризи. Не варто очікувати швидких результатів, для реформування внутрішніх економічних механізмів необхідно підтримувати довгострокову політику. Тож, перед Україною стоїть ще багато перешкод і випробувань на шляху до покращення економічних показників. Державі доведеться вирішити широкий спектр невідкладних проблем, пов'язаних з розробкою ефективної моделі антикризового регулювання економічних відносин.

Література:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua.
2. 14 уроків Югославії для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profi-forex.org>.
3. UN Statistics Division; Mitchell B.R. International Historical Statistics. Europe 1750–1993. – London : Macmillan Reference LTD., 1998.
4. Що українські економісти повинні винести з війни в Югославії та Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://business.vesti-ukr.com>.
5. Гуськова Е.Ю. Последствия международных санкций для Югославии / Е.Ю. Гуськова // Страны Центральной и Восточной Европы на пороге XXI века : Проблем.тема. сб. [Ред. вып. Л.Н. Шаншиева (отв. ред.) и др.]. – М. : ИНИОН, 1999. – С. 108-124.
6. Аналогії й відмінності системних криз у колишній Югославії та нинішній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info>.
7. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>.
8. Montenegro at a glance // The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://devdata.worldbank.org/AAG/mne_aag.pdf.
9. Бондаренко К. Боснійські уроки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/analitika>.
10. World Travel and Tourism Council Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wttc.org>.
11. Авторинок України за січень-вересень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.autostat.ru>.

Бесчастная Д.А., Уварова К.В. Анализ экономического кризиса 2014–2015 гг. в Украине сквозь призму югославского конфликта

Анотация. В статье проанализированы причины и последствия югославского кризиса 1990-х годов. Предложены рычаги и механизмы, которые использовали Босния и Герцеговина, Македония, Черногория Словения и Хорватия для преодоления ее последствий. Представлены возможности использования опыта стран, которые образовались на территории бывшей Югославии, для выхода из системного кризиса в Украине.

Ключевые слова: «экономическое чудо», югославский конфликт, послевоенные реформы, стратегия.

Beschastnaya D.A., Uvarova K.V. Analysis of the Ukrainian economic crisis of 2014–2015 years through the prism of the Yugoslav conflict

Summary. The article analyzes the causes and consequences of the Yugoslav crisis of the 1990s. Proposed levers and mechanisms that have used Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, Slovenia and Croatia to overcome its consequences. It presents the possibility of using the experience of the countries that were formed in the territory of the former Yugoslavia, to exit from the systemic crisis in Ukraine.

Keywords: «economic miracle», postwar reform, Balkan conflict, GDP.